

דו"ח התקדמות אדר תשע"ח

חיי קהילה – בראדי במאה הי"ט

בניהו כהן

במחקריי במכון 'עד הנה' אני מתעכב על דמותו של רבי שלמה קלוגר, ושדה פעילותו הנרחב בעיר ברודי, העיר שבה הוא שהה קרוב לחמישים שנה, ושימש בה כדרשן ואב בית דין.

בכדי להבין יותר את הרקע שבו הוא פעל, הגעתי למסקנה שעלי להוסיף ולחקור אודות אישים נוספים שפעלו באותה העת בעיר ברודי, ועל ידי כך להרחיב את שדה הראיה, ולהגיע לתובנות עמוקות יותר על הרב קלוגר בפרט, ועל העיר ברודי בכלל. הרחבת שדה הראיה חשובה מאד לנושאי המחקר שלי, מפני שכאשר אנו באים לבחון את דמותה רבת הפנים של העיר ברודי, חייבים להרחיב את זווית הראיה ולמשש את הדופק של העיר מפנים נוספים.

לשם המחשת פניה המרובות של העיר, **אביא** מספר אגדות שנכרכו סביבה. בעוד שאצל אברהם בער גוטלובר היא מכונה 'עיר ההשכלה', בספר 'שבחי בעש"ט' היא מופיעה כעיר הצדיקים הנסתרים, ואילו בספר התשובות של רבי אברהם שטיינברג (תר"ז – תרפ"ח; 1847 – 1928) היא מכונה 'ירושלים דגליציה'.

על מנת לעמוד על פסיקותיו של רבי שלמה קלוגר והקשרן, הגעתי למסקנה שעלי להכיר את כתביהם של רבנים נוספים שפעלו באותה העת בעיר. כחלק מהרחבה זו החילתי להתעסק בכתביו של רב העיר הרשמי בתקופה זו, הרב יהודה אריה לייב תאומים (תפ"ז – תקצ"א; 1727 – 1831).

הרב תאומים התגורר בברודי מעל ששים שנה, וכיהן כרבה הרשמי של העיר מעל עשרים וחמש שנה. חוקרים רבים המעיטו בתרומתו ובהשפעתו על ברודי. אך במהלך המחקר שלי עליו נוכחתי לראות דברים חשובים ביותר.

ראשית, קשריו הרבים עם גדולי דורו, בברודי ומחוצה לה. דבר המסביר מדוע הקהילה החשובה בחרה בו בהיותו בן 88 [!] לכהן ברבנות העיר.

שנית, יחסיו הכפולים מול פוסק הדור הקודם, רבי יחזקאל סגל, הנודע ביהודה (תע"ד – תקנ"ג; 1714 – 1793). הרב תאומים בספר תשובותיו מצטרף לפוסקי הלכה נוספים באותה העת, כמו החתם סופר (תקכ"ג – ת"ר; 1763 – 1839), והחיד"א (תפ"ד – תקס"ו; 1724 – 1806) שהכירו בגדולתו של הנודע ביהודה מחד, אך מאידך השיגו עליו רבות, באופן בקורתי ושיטתי. חלקו של הרב תאומים במתקפה זו, לא הוכר עד כה.

מלבד זאת, אני מסיים כעת את בחינת כתביו של רבה המקביל הרשמי של העיר לתקופה קצרה, רבי אלעזר לנדא (תקל"ח – תקצ"א; 1778 – 1831). עד עתה המחקר עליו בברודי, התבסס על

קריאת ספר הפולמוס שיצא כנגדו על ידי הרב שלמה קלוגר (תקמ"ה – תרכ"ט; 1785 – 1869). קריאה זו כמובן אינה ממצה את ההכרות עם הרב לנדא באופן מדויק.

במחקר זה אני בודק את שיטתו ההלכתית של הרב לנדא. אילו דברים ניתן להסיק ממנה על הבדלי הגישה בינו לבין הרב קלוגר, כלומר, האם הוויכוחים שהיו ביניהם היו מקריים או שהיה כאן עימות בין שתי תפיסות עולם שונות. בנוסף אני בודק את עמדותיה של משפחת לנדא [אביו ודודו של רבי אלעזר] ביחס להשכלה, והאם ניתן לתלות בהן את העימותים הרבים והתכופים שהתחוללו בינו לבין הרב קלוגר.

כעת אני עוסק באיסוף ועריכת כל החומר שעמי, לכדי ספר שלם. הספר יעסוק בשלשה עניינים מרכזיים: רבנותו של הרב תאומים, דמותו של רבי אלעזר לנדא, ופעילותו רבת השנים של רבי שלמה קלוגר.

עקב כך שכעת עיקר המאמצים ומשאבי הזמן מוקדשים לצורך כתיבת הספר, לא נשלחו מאמרים חדשים לפרסום בכתבי עת שפיטים, פרט למאמר 'עקירת דברי חכמים במקצת' שנשלח לינטועים' הוחזר אליי לתיקון, ונמצא כעת בשלבי תיקון והתאמה.

לסיכום: מחקריי שופכים אור חדש על העיר ברודי, על המרקם הקהילתי והרבני שבה, ומעניקים פרשנות עמוקה יותר, מתוך זוויות ראייה נוספות המבוססות על קריאה בכתביהם הרבניים, שטרם נסקרו עד כה.